

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата економічних наук, доцента Кононенко Жанни Андріївни
на дисертацію Явтушка Дмитра Володимировича
на тему: «Організаційно-економічний механізм управління економічною
безпекою аграрного підприємства», яка подається на здобуття наукового
ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 073 «Менеджмент»**

Актуальність теми дисертації. Тема дослідження є своєчасною, актуальною та має наукове і практичне значення, оскільки присвячена вирішенню важливих питань удосконалення організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою аграрних підприємств в умовах посилення зовнішніх і внутрішніх ризиків. Сучасне функціонування аграрного сектору України відбувається під впливом комплексу безпрецедентних викликів, пов'язаних із порушенням логістичних ланцюгів, нестабільністю ринкового середовища, дефіцитом ресурсів, цифровою трансформацією економіки та необхідністю забезпечення продовольчої безпеки держави. За таких умов забезпечення економічної безпеки підприємств набуває стратегічного значення як необхідна передумова їх стійкого функціонування, адаптації до змін і довгострокового розвитку.

Важливою перевагою роботи є те, що автор не обмежується удосконаленням окремих методичних аспектів оцінювання економічної безпеки, а пропонує цілісний організаційно-економічний механізм управління, побудований на інтеграції безпекоорієнтованого менеджменту, ризик-орієнтованого управління, цифровізації, забезпечення економічної рівноваги та розвитку управлінської спроможності підприємства. Особливої актуальності роботі надає розроблення інтегрального індексу ефективності системи управління економічною безпекою, методичного підходу до прогнозування економічної рівноваги та концепції інтегрованої цифрової платформи підтримки управлінських рішень, що відповідають сучасним потребам цифрової трансформації аграрного бізнесу.

Практична спрямованість дослідження підтверджується можливістю використання запропонованих науково-методичних положень для підвищення ефективності управління економічною безпекою аграрних підприємств, своєчасного виявлення та мінімізації ризиків, підтримання економічної рівноваги й забезпечення сталого розвитку.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи. Аналіз змісту роботи, опублікованих наукових праць автора та результатів апробації дослідження дає підстави зробити висновок про достатній рівень обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків і практичних рекомендацій. Дисертація характеризується логічною побудовою, послідовністю викладу матеріалу та внутрішньою узгодженістю структурних елементів, що забезпечує цілісність проведеного дослідження.

Теоретичні положення роботи ґрунтуються на комплексному аналізі

сучасних наукових концепцій у сфері управління економічною безпекою підприємств, менеджменту, ризик-орієнтованого управління, цифрової трансформації та сталого розвитку. Автором критично опрацьовано значний масив вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, що дозволило сформулювати належне теоретико-методологічне підґрунтя дослідження та забезпечити аргументованість запропонованих наукових положень.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням сучасного методичного інструментарію, адекватного поставленим меті та завданням дослідження. Поєднання загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, застосування економіко-статистичного аналізу, методів інтегрального оцінювання, прогнозування та моделювання дало змогу отримати об'єктивні результати, які є достатньо аргументованими та логічно підтверджують сформульовані автором висновки.

У цілому ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи слід оцінити як високий. Отримані результати є достатньо аргументованими, достовірними, базуються на сучасній методології наукових досліджень та мають як теоретичне, так і практичне значення для розвитку менеджменту економічної безпеки аграрних підприємств.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Явтушка Д.В. вирізняється чітко структурованою побудовою та включає анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертації становить 232 сторінки, з яких основний текст займає 202 сторінки. Робота ілюстрована 58 таблицями та 35 рисунками, список використаних джерел налічує 195 найменувань.

У вступі (с. 10–19) обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету і завдання, окреслено об'єкт і предмет, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено інформацію щодо апробації та публікацій здобувача.

У першому розділі «Теоретичні засади управління економічною безпекою аграрного підприємства» (с. 20–87) досліджено сучасні теоретичні підходи до трактування економічної безпеки аграрного підприємства, визначено її місце у забезпеченні сталого розвитку та обґрунтовано взаємозв'язок із економічною рівновагою й системою менеджменту підприємства. Автором розкрито концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою, визначено його ключові організаційно-економічні домінанти та сформовано теоретичне підґрунтя для побудови безпекоорієнтованої системи управління.

У другому розділі «Аналіз системи управління економічною безпекою аграрного підприємства» (с. 88–158) здійснено комплексний аналіз сучасного стану аграрного сектору України та оцінено вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на рівень економічної безпеки підприємства. На основі дослідження фінансово-економічного стану та системи управління ТОВ «Агропросперіс» визначено рівень ефективності функціонування системи економічної безпеки, виявлено ключові ризики, проблемні аспекти та резерви її вдосконалення.

У третьому розділі «Удосконалення організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою ТОВ «Агропросперіс» (с. 159–208) обґрунтовано напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою на засадах підтримання економічної рівноваги. Особливу увагу приділено розробленню методичного підходу до прогнозування економічної рівноваги, сценарному оцінюванню ефективності системи управління економічною безпекою та обґрунтуванню напрямів її цифровізації в умовах воєнних викликів і цифрової трансформації.

У межах усіх розділів дисертації простежується логічна послідовність викладення матеріалу, комплексність підходу до вирішення поставлених завдань та наукова обґрунтованість отриманих результатів. Таким чином, дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке характеризується цілісністю, логічною структурою, достатнім рівнем теоретичного узагальнення та практичною спрямованістю результатів.

Наукова новизна результатів дослідження. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави констатувати, що отримані результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, мають теоретичне та прикладне значення і спрямовані на подальший розвиток наукових засад управління економічною безпекою аграрних підприємств. Результати дослідження відзначаються комплексністю, логічною взаємоузгодженістю та орієнтацією на вирішення актуальних проблем функціонування аграрного бізнесу в умовах воєнних викликів і цифрової трансформації.

Заслуговує на увагу запропонований концептуальний підхід до формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою аграрного підприємства, в основу якого покладено економічну рівновагу як ключовий об'єкт управлінського впливу. Наукова цінність цього підходу полягає в інтеграції безпекових, управлінських та адаптаційних компонентів у єдину систему безпекоорієнтованого менеджменту, що поглиблює існуючі уявлення про механізми забезпечення сталого розвитку підприємства.

Суттєвий науковий інтерес становить удосконалений методичний підхід до оцінювання ефективності системи управління економічною безпекою, який ґрунтується на використанні інтегрального індексу та забезпечує комплексне врахування рівня економічної безпеки, управлінської спроможності, адаптивності до змін зовнішнього середовища і ризиковості діяльності. Запропонований інструментарій дозволяє здійснювати більш повну діагностику результативності системи управління та формує інформаційну основу для прийняття управлінських рішень.

Позитивної оцінки заслуговує розвиток методичних положень щодо прогнозування економічної рівноваги аграрного підприємства шляхом інтеграції показників ефективності системи управління економічною безпекою у процес формування прогнозних сценаріїв. Такий підхід розширює можливості стратегічного планування, сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень та забезпечує своєчасне реагування на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища.

Важливим результатом дослідження є також розвиток науково-практичних

засад цифровізації системи управління економічною безпекою шляхом обґрунтування інтегрованої цифрової платформи, що поєднує моніторинг ризиків, оцінювання економічної рівноваги, інформаційно-аналітичну підтримку та інструменти прийняття управлінських рішень.

Практичне значення результатів дослідження. Практичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що запропоновані автором наукові положення, методичні підходи та прикладні розробки доведені до рівня практичного використання й можуть бути застосовані для підвищення ефективності управління економічною безпекою аграрних підприємств в умовах зростання ризиків, воєнних викликів та цифрової трансформації економіки. Результати дослідження мають прикладну спрямованість і орієнтовані на вдосконалення процесів прийняття управлінських рішень щодо забезпечення економічної стійкості та сталого розвитку підприємств аграрного сектору.

До найбільш вагомих у практичному аспекті результатів слід віднести запропонований організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою, який ґрунтується на підтриманні економічної рівноваги та інтегрує сучасні інструменти безпекоорієнтованого менеджменту, ризик-орієнтованого управління, розвитку управлінської спроможності й адаптивності підприємства. Практичну цінність мають також удосконалений методичний підхід до оцінювання ефективності системи управління економічною безпекою із застосуванням інтегрального індексу, запропонованій інструментарій прогнозування економічної рівноваги та сценарного оцінювання розвитку підприємства.

Практичну значущість результатів підтверджує їх впровадження у діяльність фермерського господарства «Перспектива», ТОВ «Діамант-Агро», С(Ф)Г «Ніконія» та ФГ «Лугань-Агро», що засвідчує можливість адаптації запропонованих підходів до умов функціонування різних суб'єктів аграрного бізнесу. Крім того, окремі результати дисертації використовуються в освітньому процесі Полтавського університету економіки і торгівлі, що свідчить про їх науково-методичну цінність та перспективність для підготовки фахівців у сфері менеджменту.

Загалом результати дисертаційного дослідження мають вагоме практичне значення, характеризуються можливістю широкого прикладного використання та можуть бути рекомендовані до впровадження в діяльність аграрних підприємств з метою підвищення ефективності управління економічною безпекою, зміцнення економічної стійкості та забезпечення довгострокового сталого розвитку.

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях. Теоретичні та прикладні результати дисертаційного дослідження, що містять елементи наукової новизни, належним чином відображені у наукових працях автора. За темою дослідження опубліковано 13 наукових праць, серед яких 4 статті у наукових виданнях, включених до переліку фахових видань України станом на момент їх оприлюднення. Вказані публікації відповідають вимогам п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та можуть бути зараховані як чотири наукові публікації здобувача.

Результати дисертаційної роботи пройшли належну апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, за підсумками яких опубліковано 5 тез доповідей та матеріалів конференцій.

У наукових працях автора достатньою мірою відображено основні положення дисертаційного дослідження, зокрема його теоретичні узагальнення, методичні розробки та практичні рекомендації, що підтверджує їх відповідність отриманим результатам і наявність наукової новизни.

Представлені результати доповідалися на наукових заходах різного рівня та отримали позитивну оцінку наукової спільноти, що свідчить про їх актуальність і наукову значущість.

Отже, апробацію результатів дисертаційного дослідження можна вважати достатньою, а рівень висвітлення його основних положень у наукових публікаціях – таким, що відповідає встановленим вимогам до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. У цілому дисертаційна робота Явтушка Д. В. виконана на високому науковому рівні, має логічну структуру та характеризується системністю викладення матеріалу. Водночас окремі положення дослідження можуть бути предметом наукової дискусії, зокрема:

1) автором обґрунтовано визначено економічну рівновагу як центральний об'єкт управління економічною безпекою аграрного підприємства. Водночас дискусійним залишається питання універсальності такого підходу для підприємств різних типів, масштабів діяльності та виробничої спеціалізації, що могло б стати предметом окремих подальших досліджень.

2) запропонований індекс ефективності системи управління економічною безпекою є перспективним інструментом комплексного оцінювання. Разом із тим доцільно було б більш детально обґрунтувати чутливість індексу до зміни окремих показників та можливості його адаптації до умов функціонування підприємств із різними організаційними моделями й рівнем ресурсного забезпечення.

3) позитивно оцінюючи розроблений автором підхід до прогнозування економічної рівноваги та сценарного моделювання, варто зазначити, що додаткового висвітлення потребує питання врахування впливу форс-мажорних факторів, зокрема тривалих воєнних ризиків, кліматичних змін та коливань світових аграрних ринків, на точність прогнозних оцінок у довгостроковій перспективі.

Разом з тим зазначені зауваження мають рекомендаційний характер, не зменшують наукової новизни та практичної значущості отриманих результатів і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

8. Відповідність роботи встановленим вимогам до дисертації, що подаються на здобуття ступення доктора філософії. Дисертаційна робота Явтушка Дмитра Володимировича є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному науково-теоретичному та методичному рівні. Робота викладена державною мовою, має чітку логічну структуру, характеризується послідовністю викладення матеріалу та оформлена відповідно до

встановлених вимог, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПРО ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ

Дисертаційна робота Явтушка Дмитра Володимировича «Організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою аграрного підприємства» виконана на належному науково-теоретичному рівні, а отримані автором результати характеризуються науковою новизною, теоретичною обґрунтованістю та значною практичною спрямованістю.

У межах дослідження вирішено важливе науково-прикладне завдання, сутність якого полягає в розвитку теоретико-методичних положень і розробленні практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою аграрного підприємства, орієнтованого на підтримання економічної рівноваги, підвищення адаптивності системи управління та забезпечення сталого розвитку суб'єктів аграрного бізнесу в умовах зростання ризиків і цифрової трансформації.

За своїм змістом дисертаційна робота відповідає спеціальності 073 «Менеджмент», а також вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії і скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

З урахуванням належного рівня виконання роботи та відсутності суттєвих зауважень, дисертаційна робота Явтушка Дмитра Володимировича може бути рекомендована до присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент».

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економічної
кібернетики, бізнес-економіки та
інформаційних систем

Полтавського університету економіки
торгівлі

Ж.А. Кононенко

